

ROSYJSKIE PRYWATNE FIRMY WOJSKOWE I ICH ROLA W POLITYCE WEWNĘTRZNEJ I ZAGRANICZNEJ

RUSSIAN PRIVATE MILITARY COMPANIES AND THEIR ROLE
IN DOMESTIC AND FOREIGN POLICY

Natalia Olszanecka*

— ABSTRAKT —

Wykorzystanie przez Rosję prywatnych firm wojskowych wzmocniło się w ostatnich latach, odzwierciedlając wnioski wyciągnięte z wcześniejszych działań, ekspansywny sposób myślenia oraz pragnienie uzyskania korzyści gospodarczych, geopolitycznych i militarnych. Działania na Ukrainie, poczynając od 2014 r., były jednym z pierwszych prób dla PFW. Od tego czasu Rosjanie udoskonalili ich model działania. Mimo że zgodnie z rosyjską Konstytucją działalność prywatnych kontraktorów wojskowych jest nielegalna, pełnią one ważną rolę w realizacji rosyjskich interesów, głównie za granicą. Osłabiają wpływy USA i wspierają interesy geopolityczne, wojskowe i gospodarcze Federacji Rosyjskiej. Są obecni w aż 30 krajach na czterech kontynentach. Celem niniejszego artykułu jest określenie, jaka jest rola rosyjskich prywatnych firm wojskowych

— ABSTRACT —

Russia's use of private military companies has strengthened in recent years, reflecting lessons learned from past actions, an expansive mindset and a desire for economic, geopolitical and military benefits. Military operations in Ukraine, starting from 2014, were one of the first tests for PMC. Since then, the Russians have perfected their model of operation. Even though the activities of private contractors are illegal under the Russian Constitution, they play an important role in pursuing Russian interests, mainly abroad. They weaken US influence and support Russia's geopolitical, military and economic interests. They are present in as many as 30 countries on four continents. The purpose of this article is to define the role of Russian private military companies in the internal and external policy of the Russian Federation.

---

* Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie.

w polityce wewnętrznej i zewnętrznej Federacji Rosyjskiej.

Słowa kluczowe: prywatne formy wojskowe; prywatne armie; Federacja Rosyjska; Grupa Wagnera, geopolityka

Keywords: private military companies; private armies; Russian Federation; Wagner Group; geopolitics

Zjawisko prywatyzacji sektora bezpieczeństwa militarnego stało się widoczne w połowie lat 60. XX wieku. Znaczny wzrost liczby prywatnych firm wojskowych (PFW, ang. *private military companies*) oraz dywersyfikacja usług przez nie oferowanych nastąpiła natomiast pod koniec zimnej wojny. Było to związane z obniżeniem wielkości budżetów na cele obronne w większości krajów zachodnich. Państwa utraciły tym samym monopol na legalne stosowanie przemocy. Z usług prywatnych kontraktorów wojskowych korzysta obecnie wiele rządów i organizacji międzynarodowych (w tym ONZ, Czerwony Krzyż), a ich status nie został dotychczas w pełni uregulowany.

Dwie główne zmiany geopolityczne, czyli wojna domowa w Syrii i tzw. „kryzys ukraiński” spowodowały wzrost zainteresowania ekspertów kwestią prywatnych firm wojskowych będących na usługach Federacji Rosyjskiej, zwłaszcza Grupy Wagnera, która w ostatnich latach podejmuje działania także w Republice Środkowoafrykańskiej, Sudanie, Libii czy Mozambiku. Mimo iż formacje te są w Rosji oficjalnie uznawane za nielegalne, są one wykorzystywane jako swoiste narzędzie do zabezpieczania interesów geopolitycznych i geoeconomicznych (Sukhankin, Hurska, 2020, s. 2).

Celem niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób rosyjskie prywatne firmy wojskowe są wykorzystywane jako narzędzie służące realizacji interesów wewnętrznych i zewnętrznych?

Kwestia ta zostanie zbadana przez pryzmat teorii agencji, zaczerpniętej z nauk ekonomicznych, która ma zastosowanie również w analizie stosunków cywilno-wojskowych (Olszanecka, 2018). Relacje między „agentem” - PFW a ich „patronem” (a zarazem klientem) – przedstawicielami organów władzy, zostaną przeanalizowane pod kątem tego, jakie sposoby stosują obie strony, aby osiągać swoje cele. Dzięki temu określone zostanie, w jakim stopniu rosyjskie prywatne firmy wojskowe są niezależnym aktorem zdolnym zabezpieczać swoje własne interesy, a w jakim narzędziem w rękach przedstawicieli rosyjskich władz, realizującym narzuconą strategię geopolityczną.

PRYWATNE FIRMY WOJSKOWE

Najczęściej stosowaną definicją prywatnych firm wojskowych jest ta, stworzona przez Sean'a McFate'a. Według niego PFW są to „ekspedycyjni przedsiębiorcy w konfliktach”, którzy „zabijają lub szkolą innych do zabijania” (McFate, 2014, s. 1). Tym samym odróżnia ich on od szerszej grupy „prywatnych firm ochroniarskich”, twierdząc, że te drugie zbierają i analizują dane wywiadowcze, działają jako ochroniarze lub strażnicy albo są wykonawcami, którzy dostarczają żywność, inne towary i usługi państwowym siłom zbrojnym działającym na terenie konfliktu. Z podziałem tym zgadza się z Peter W. Singer, który podkreśla, iż pracownicy PFW biorą udział w taktycznych i rzeczywistych walkach, zarówno jako jednostki liniowe, jak i jako specjaliści (np. piloci bojowi), i/lub bezpośrednio dowodzą i kontrolują jednostki polowe (Singer, 2003, s. 93).

Definicje te nie pozwalają w prosty sposób odróżnić prywatnego kontraktora od najemnika (osoby, która została zwerbowana w kraju lub za granicą do walki w konflikcie zbrojnym, kierującej się chęcią uzyskania korzyści osobistej, niebędącej obywatelem strony konfliktu) (Convention for the elimination of mercenarism in Africa, 1977, art. 1). Podkreśla się, iż obie grupy kierują się zyskiem ekonomicznym. McFate zauważa jednak pewne różnice. Według niego najemnicy będą pracować dla każdego, podczas gdy prywatni kontraktorzy troszczą się o utrzymanie i poszerzanie bazy klientów, a zatem dbają o swoją reputację (McFate, 2014, s. 30).

Istnieje kilka typologii prywatnych firm wojskowych. Na potrzeby niniejszego artykułu przytoczona zostanie ta, odnosząca się najbardziej do realiów rosyjskich. Peter Singer zaproponował podział na trzy typy ze względu na zakres oferowanych przez nie usług. Są to: firmy oferujące usługi bojowe (które zaangażowane są w walkę lub/i dowodzenie jednostkami na polu bitwy); firmy świadczące usługi z zakresu doradztwa, treningu i oferujące analizy operacyjne, strategiczne; oraz te świadczące wyłącznie usługi o charakterze logistycznym i wsparcia technicznego (Wojciechowski, 2014, s. 7). W artykule omówione zostaną wyłącznie przedsiębiorstwa pierwszego typu.

Na koniec warto podkreślić, iż mimo że z usług prywatnych firm wojskowych korzysta m.in. ONZ, to ich działalność stoi w sprzeczności z Kartą Narodów Zjednoczonych. Chodzi o m.in. zakaz użycia siły jako narzędzia rozwiązywania sporów, zasadę nieingerencji w sprawy wewnętrzne innego państwa, prawo do integralności terytorialnej i nienaruszalności granic, prawo do samostanowienia narodów. Wykorzystywanie prywatnych kontraktorów jako narzędzia

do realizacji partykularnych interesów prowadzi do pogwałcenia tych zasad oraz godzi w podstawowe prawa człowieka i zasady międzynarodowego prawa humanitarnego. Stąd też od kilkudziesięciu lat podejmowane są próby uregulowania statusu PFW. Przykładami takich działań była m.in. V Konwencja Haska z protokołem dodatkowym, Konwencja Organizacji Jedności Afrykańskiej o eliminacji najemników w Afryce oraz, ratyfikowana przez niewielką liczbę państw, Międzynarodowa konwencja o zakazie werbowania, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników (Pokrzywińska, 2019, s. 47). Dopiero po strzelaninie w Bagdadzie we wrześniu 2007 r. z udziałem pracowników firmy Blackwater, w wyniku której zginęło kilkanaście osób cywilnych, podjęto prace mające na celu ustalenie, na jakiej podstawie prywatni kontraktorzy wojskowi powinni ponosić odpowiedzialność. Z inicjatywy Szwajcarii opracowano w 2008 r. tzw. Dokument z Montreux. Zakłada on, że przekazywanie przez państwo pewnych obowiązków z dziedziny bezpieczeństwa na rzecz prywatnych kontraktorów jest akceptowalne. Kraje korzystające z usług prywatnych podmiotów mają jednak obowiązek sprawować nad nimi nadzór i monitorować ich działalność (The Montreux Document, 2008). Dokument nie jest natomiast prawnie wiążący.

ROSYJSKIE PRYWATNE FIRMY WOJSKOWE

Po upadku ZSRR doszło do kryzysu w rosyjskich siłach zbrojnych i służbach specjalnych. To właśnie byli pracownicy tych sektorów dołączyli wówczas do struktur „biznesowych” (nie zawsze legalnych). Niektóre z nich wraz z upływem czasu przekształciły się w prywatne firmy wojskowe/ochroniarskie. Można dostrzec trzy genezy powstawania rosyjskich przedsiębiorstw świadczących usługi militarne, które wzajemnie się przeplatają. Pierwsze zrzeszały żołnierzy, którzy brali udział w konfliktach na obszarze postradzieckim, a potem przyłączyli się, albo do zachodnich, albo do rodzimych PFW. Drugi typ obejmował „prywatne armie”, które zostały zorganizowane w latach 90. przez rosyjskich oligarchów (np. Borysa Bieriezowskiego i Władimira Gusińskiego). Członkowie prywatnych armii stanowili swoiste narzędzie nacisku, pełnili funkcje ochroniarskie, ale także brali udział w niektórych konfliktach regionalnych. Jednak wraz z umacnianiem się państwa rosyjskiego formacje te zostały rozwiązane, a niektórzy ich członkowie dołączyli do innych prywatnych firm. Trzeci typ składa się z podmiotów celowo zaprojektowanych jako PFW i składających

się z wysoko wykwalifikowanych profesjonalistów (np. firmy Antiterror-Orel, Antiterror, Redut-Antiterror) (Sukhankin, Hurska, 2020, s. 2–3).

Jak podkreśla Grzegorz Kuczyński, rosyjskie prywatne firmy wojskowe można obecnie podzielić na trzy grupy, biorąc pod uwagę doświadczenie zawodowe kontraktorów. W pierwszej działają weterani sił specjalnych FSB z jednostek Alfa (antyterrorystyczna) i Wypieł (grupa specjalnego przeznaczenia). Jest to np. Moran Security Group. W drugiej dominują byli żołnierze GRU (wywiad wojskowy) i wojsk powietrzno-desantowych. Najbardziej znaną firmą drugiego typu jest Grupa Wagnera. Trzeci typ stanowią duże wszechstronnie działające firmy, rekrutujące weteranów z wojska, z FSB, ale też z MSW (np. RSB-Grupp) (Kuczyński, 2018).

W latach 2011–2018 rosyjskie PFW przeszły transformację. Przekształciły się z amatorskich grup najemników w siły sponsorowane i kontrolowane przez państwo. Rozszerzyły także swoją geograficzną strefę działania, która obejmuje obecnie ok. 30 państw na czterech kontynentach. Prywatne firmy wojskowe oferują państwu rosyjskiemu zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne usługi (Sukhankin, 2020). Wypełniają zadania z zakresu: ukierunkowanego wywiadu, szkoleń, wsparcia logistycznego czy ochrony infrastruktury. PFW świadczą także usługi bojowe, stanowią grupy paramilitarne w kluczowych punktach zapalnych na świecie (Rondeaux, 2019). Ich główną rolą jest wykonywanie tajnych zadań, często charakteryzujących się dużą brutalnością, aby uniknąć oficjalnego zaangażowania rosyjskich sił zbrojnych (Sukhankin, Hurska, 2020, s. 5).

Rosyjskie prywatne firmy wojskowe różnią się od swoich zachodnich odpowiedników. Zachodnie firmy działają zazwyczaj legalnie, dywersyfikują klientów (choć stawiają na długoletnie kontrakty), a działania bojowe stanowią niewielki procent oferowanych przez nie usług. Funkcjonowanie PFW jest w Rosji nielegalne. Nie działają one także na zasadach rynkowych. Nie do końca jasny jest także sposób ich finansowania. Ich głównym klientem są rosyjscy przedstawiciele władzy. O szczególnej pozycji PFW w systemie politycznym Federacji Rosyjskiej świadczy fakt, iż liderem Grupy Wagnera jest Jewgienij Prigożyn, należący do najbliższych współpracowników prezydenta Władimira Putina. Część badaczy (Jānis Bērziņš, Candace Rondeaux) podkreśla także, iż pracownicy rosyjskich PFW są najemnikami. Są to bowiem osoby rekrutowane za granicą do walki w ramach działań zbrojnych przez stronę trzecią, która nie jest bezpośrednią stroną konfliktu, a ich główną motywacją jest zysk. Z tym stanowiskiem polemizuje Kimberley Marten, która podkreśla, iż członkowie rosyjskich PFW są motywowani zyskiem, ale jest to grupa zaciekle patriotyczna.

Działa tylko w sytuacjach, w których wierzy, że przyniesie to korzyści Rosji (Marten, 2019).

Zagadnieniem, które warto poruszyć, charakteryzując rosyjskie PFW, jest kwestia legalności ich działania. Jak już zostało wcześniej wspomniane, prywatne firmy wojskowe są w Rosji uznawane za nielegalne. Po długiej serii debat w rosyjskiej Dumie Państwowej ponownie potwierdzono ich nielegalność w marcu 2018 roku (*Kremlin Blocks...*, 2018). Decyzja ta jest korzystna i logiczna dla obu stron. Po pierwsze, utrzymuje PFW lojalne wobec przedstawicieli władz Rosji oraz zmusza je do dzielenia się zasobami (także wiedzą), które gromadzą w trakcie swojej działalności. Za każdym razem, gdy okażą się nielojalni wobec swoich patronów, mogą zostać oskarżeni i uwięzieni za zbrodnie, jakich dokonują. Po drugie, ogranicza to rynek i zwiększa przychody dla firm już istniejących. Gdy działalność PFW jest nielegalna, nie mogą powstawać nowe przedsiębiorstwa, spoza układu (Marten, 2020). Ponadto ze względu na ich status prawny (a dokładniej jego brak) usługi świadczone przez rosyjskie PFW na rzecz lokalnych reżimów są kilkukrotnie tańsze niż te oferowane przez legalnie działające firmy (Sukhankin, 2020). Nielegalność jest również korzystna na arenie międzynarodowej z uwagi na fakt, iż relacje między patronem (państwo rosyjskie) a agentem (PFW) nie zawsze są wolne od konfliktów i nie ma gwarancji, że państwo zawsze będzie sprawować nad nimi efektywną kontrolę (Klein, 2019).

O poważnych dysproporcjach na linii patron-agent świadczy fakt, iż władze rosyjskie często decydują o losie rosyjskich prywatnych firm wojskowych, zwłaszcza gdy te wchodzą w konflikt z prawem w kraju, w którym przeprowadzają operacje. Miało to miejsce np. w przypadku firmy Moran Security Group w Nigerii¹, która realizowała tam cele handlowe Rosji. Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR pomogło wtedy w uwolnieniu kontraktorów z nigeryjskiego więzienia i wynegocjowało ich bezpieczny powrót do domu. Kiedy jednak menadżerowie tej samej spółki stworzyli Korpus Słowiański (2013 rok), który działał dla prywatnego zysku – Rosja podjęła wobec nich środki przymusu. W czasie, gdy część prywatnych kontraktorów otrzymuje medale wojskowe za służbę i odwagę, władze rosyjskie karzą za nielojalność innych. W momencie,

---

¹ Jesienią 2012 roku nigeryjscy oficerowie marynarki wojennej dokonali nalotu na statek należący do Moran Security Group i aresztowano 15 członków załogi pod zarzutem przemytu broni. Zob. *Nigerian navy detains Russian crew over arms* (2021). Pobrane z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-20047851>.

gdy Grupa Wagnera podpisała prywatny (choć wspierany przez rosyjskie Ministerstwo Energii) kontrakt na działania związane z wydobywaniem ropy w Syrii, rosyjskie dowództwo nie ostrzegło i tym samym pozwoliło na śmierć żołnierzom jednej z jednostek w trakcie ataku wspieranym przez USA Kurdów w Deir-el-Zour (Rondeaux, 2019).

Reasumując, rosyjskie prywatne firmy wojskowe stanowią narzędzia do realizacji tajnej rosyjskiej polityki w strategicznych obszarach (Felgenhauer, 2017), czy też stanowią „kontrolowany przez państwo system przymusu, mający na celu realizację interesów ekonomicznych” (Ageev, 2015). Nie są samodzielnym podmiotem gospodarczym, który może wybierać, jakie usługi chce świadczyć, gdzie i komu.

ROLA W POLITYCE WEWNĘTRZNEJ

Analiza roli rosyjskich PFW w polityce wewnętrznej przysparza o wiele więcej problemów, niż zbadanie ich zaangażowania za granicą. Jest to związane ze skomplikowanym systemem powiązań wśród rosyjskich przedstawicieli władzy. Rosja Władimira Putina nie jest państwem demokratycznym, a systemem autorytarnym, w którym najważniejszą rolę odgrywają osobiste kontakty. Model ten, znany także jako Politbiuro 2.0, rozciąga się także na najwyższy szczebel rosyjskich sił bezpieczeństwa i wywiadu (Minchenko, 2013). PFW są zazwyczaj prowadzone przez oligarchów, a fakt, iż są one formalnie nielegalne, daje Putinowi dodatkową dźwignię do balansowania między konkurencyjnymi interesami politycznymi i finansowymi.

Wewnętrzna rola PFW obejmuje kilka zasadniczych obszarów, z których najważniejsze to: szkolenia wojskowe, działalność ideologiczna oraz środka wiarygodnego zaprzeczenia (ang. *plausible deniability*).

Kwestia szkoleń nie budzi większych emocji. Pracownicy PFW są często wysoko wyspecjalizowanymi specjalistami w swojej dziedzinie z bogatym doświadczeniem wojennym, stąd też wiele firm organizuje szkolenia i wspólne manewry dla sił zbrojnych czy FSB. W ostatnich latach rosyjskie prywatne firmy wojskowe zaczęły także rozszerzać swoją działalność na sferę cyberbezpieczeństwa i edukacji wojskowo-patriotycznej. Grupa RSB w 2016 r. założyła własny oddział ds. cyberobrony. Jewgienij Prigożyn (Grupa Wagnera) finansuje Internet Research Agency w Sankt Petersburgu, znaną z działań dezinformacyjnych. Z kolei E.N.O.T i Mar zajmują się działalnością ideologiczną, organizując np.

wojskowe patriotyczne obozy młodzieżowe, przede wszystkim na obszarze postsowieckim, ale także w Serbii (Klein, 2019).

Ważnym elementem działania rosyjskich firm wojskowych (np. Grupy Wagnera) jest kwestia wiarygodnego zaprzeczenia. Dają one możliwość zaprzeczenia przez przedstawicieli władzy działaniom *de facto* wspieranym przez państwo. Na poziomie międzynarodowym zabieg ten stracił na wiarygodności, ponieważ społeczność międzynarodowa zdaje sobie sprawę z rosyjskich zakulisowych metod działania. Ma to jednak znaczenie w kraju, gdzie kluczowi wyborcy Putina stanowią klasę robotniczą lub są emerytami czerpiącymi wiadomości z kontrolowanych przez państwo mediów (Stronski, 2020).

Rosyjskie prywatne firmy wojskowe pełnią oczywiście także rolę wywiadowczą, dzieląc się wiedzą i informacjami uzyskanymi w trakcie misji zagranicznych. Na podstawie tych informacji formułowane są strategiczne cele polityki bezpieczeństwa.

ROLA W POLITYCE ZAGRANICZNEJ

Analizując działalność rosyjskich prywatnych form wojskowych, stwierdzono, iż w polityce zagranicznej pełnią one role:

a) wojskowe:

Mimo iż rosyjskie prywatne firmy wojskowe są mocno zróżnicowane i podlegają różnym podmiotom, to stanowią dla przywództwa użyteczne narzędzie do pomnażania sił militarnych, prowadzenia operacji hybrydowych i do wkraczania w regiony, w których Rosja była od dawna nieobecna. Mogą działać podobnie do wydarzeń, które miały miejsce we wschodniej Ukrainie. Podejmować działania od zajmowania budynków rządowych i infrastruktury krytycznej po pełnienie misji bojowych. Członkom UE i NATO, którzy są świadomi zagrożenia, jakim jest możliwość wypierania się przez Rosję finansowania i zlecenia tych działań, trudno jest podejmować wspólne decyzje, ponieważ nie ma jednoznacznych dowodów świadczących o wszczynaniu przez FR konfliktów. W związku z tym rosyjskie PFW mogą przyczynić się do tworzenia nowych „przeciągających się konfliktów” (ang. *protracted conflicts*), podważając zaangażowanie UE i NATO w proces transformacji demokratycznej (Klein, 2019).

Wykorzystywanie prywatnych kontraktorów zamiast zwykłych jednostek wojskowych zmniejsza odpowiedzialność społeczną i prawną instytucji pań-

stwowych, która może nastąpić np. po śmierci żołnierza. Straty osobowe w siłach zbrojnych mają duże znaczenie dla społeczeństwa rosyjskiego, dlatego władze dążą do minimalizacji ich liczby (Dyner, 2018). Dziesiątki pracowników Grupy Wagnera i innych rosyjskich PFW zginęło w walkach we wschodniej Ukrainie, Syrii, Libii i Mozambiku, zastępując poborowych rosyjskich żołnierzy. Pozwoliło to zrealizować przedstawicielom władz zagraniczne cele, jednocześnie ukrywając koszty ludzkie tych wojen przed rosyjską opinią publiczną (Stronski, 2020).

b) hybrydowe:

Semi-państwowe grupy bezpieczeństwa są elementem obecnej rosyjskiej strategii „wojny informacyjnej”. Są one wykorzystywane do tworzenia chaosu informacyjnego wśród przeciwników Rosji. Jest to częścią strategii hybrydowych działań wojennych (Bukkvoll, Østensen, 2018). W tym celu stosuje się szeroki sojusz różnych ideologicznie napędzanych sił i pełnomocników, w tym prywatnych firm wojskowych, Kozaków, grup weteranów (takich jak Rosyjski Związek Ochotników Donbasu), a nawet Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego (Giles, Akimenko, 2019).

c) geopolityczne:

Aspekt geopolityczny zewnętrznej roli PFW obejmuje tzw. „eksport bezpieczeństwa”. Zgodnie z tą koncepcją, wraz ze Stanami Zjednoczonymi, ChRL i Unią Europejską, Rosja jest odpowiedzialna za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie. Stara się więc nie dopuścić pozostałych graczy do swoich „tradycyjnych” obszarów wpływów (przestrzeni euroazjatyckiej) i jednocześnie poszerzać swoje zasięgi. W wymiarze bardziej praktycznym obejmuje to rozciąganie wpływów w politycznie niestabilnych krajach lub regionach poprzez wsparcie militarne lub paramilitarne, szkolenie sił lokalnych oraz fizyczną ochronę władz i infrastruktury. Rosja wykorzystuje prywatne firmy wojskowe zarówno w konfliktach na obszarze postradzieckim (Ukraina, Naddniestrze, Górski Karabach), jak i tam, gdzie ma ważne interesy polityczne i gospodarcze – głównie na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej. (Giles, Akimenko, 2019).

d) geoeconomiczne:

Nie podlega wątpliwości, iż celem poszczególnych firm wojskowych jest wspieranie interesów ekonomicznych ich założycieli/fundatorów. PFW mogą zapewnić środki przydatne w dążeniu do indywidualnego zysku. Są powiązane z firmami energetycznymi, wydobywczymi, bezpieczeństwa i logistyki. Wpływają

na rozszerzanie powiązań handlowych i gospodarczych oraz pozyskiwanie dla swoich mocodawców nowych przychodów, zwłaszcza z wydobycia ropy, gazu i minerałów (Katz, Jones, Doxsee, Harrington, 2020). PFW są zatrudniane przez rosyjskie koncerny państwowe, jak Gazprom, Rosatom, Rosneft, Koleje Rosyjskie, do ochrony miejsc wydobycia i sieci przesyłowych surowców, czy konwojowania transportów. Firmy te czerpią przychody także z ochrony miejsc wydobycia i infrastruktury przesyłowej (w Libii, Syrii) (Dyner, 2018).

e) inne:

Rosyjskie PFW zajmują się także operacjami cybernetycznymi i oferują usługi doradztwa politycznego przyjaznym rządów, które płacą za nie gotówką lub tworzą możliwości biznesowe. Rosja wykorzystuje swoją siłę dyplomatyczną, aby ułatwić rosyjskim prywatnym firmom wojskowym dostęp do nowych rynków. Przykładem tego typu działań jest zapewnienie sobie zwolnienia z embarga ONZ na dostawy broni lekkiej do Republiki Środkowoafrykańskiej w 2017 roku. Posunięcie to utorowało drogę Grupie Wagnera do umocnienia rosyjskich wpływów politycznych, gospodarczych i medialnych w tym kraju. Ponadto obywatel Rosji został mianowany doradcą prezydenta Republiki Środkowoafrykańskiej ds. bezpieczeństwa narodowego (Stronski, 2020).

PODSUMOWANIE

Konkludując, Rosja wykorzystuje i nadal będzie szeroko wykorzystywać aktorów niepaństwowych (w tym prywatne formy wojskowe) do pełnienia szerokiego zakresu funkcji. W polityce wewnętrznej będą to zadania z zakresu działań: ideologicznych, szkoleniowych czy wiarygodnego zaprzeczenia. W polityce zewnętrznej: wojskowych, wywiadowczych, geoeconomicznych, geopolitycznych, hybrydowych oraz logistycznych. Istnieje wiele przyczyn tej formy *outsourcingu*, takich jak: opłacalność, użyteczność aktywów, dostęp do specjalistycznych zestawów umiejętności, które mogą być niedostatecznie reprezentowane w regularnych siłach oraz zasadnicza zasada niejednoznaczności w oczach przeciwnika. Prywatne rosyjskie firmy wojskowe stanowią ważne dodatkowe narzędzie w konfliktach hybrydowych. Pod tym względem mają trzy kluczowe zalety nad konwencjonalnymi siłami zbrojnymi. Po pierwsze, można zaprzeczyć ich istnienie. Po drugie, ich domniemana nielegalność stanowi środek, za pomocą którego państwo rosyjskie może wywierać wpływ na te podmioty. Po trzecie, pomimo

tego, że ich działalność jest oficjalnie nielegalna, to są one ściśle zintegrowane z regularnymi strukturami wojskowymi i wywiadowczymi. W ten sposób PFW idealnie nadają się do operacji w nieujawnionych konfliktach w Rosji. W szczególności są one sposobem na wykorzystanie ryzykownych okazji. Ich dalsza ekspansja operacyjna wydaje się prawdopodobna wszędzie tam, gdzie istnieją państwa, z którymi Rosja ma powiązania militarne lub gospodarcze.

Odpowiadając na pytanie dotyczące relacji między prywatnymi firmami wojskowymi (agent) a przedstawicielami władzy (patron), należy zauważyć, iż Rosja wykorzystuje PFW, aby zaoszczędzić koszty, uniknąć ofiar wśród regularnych żołnierzy oraz realizować swoje cele geopolityczne i geoeconomiczne bez oficjalnego angażowania się w konflikty. Prywatne firmy wojskowe mają w Rosji podłoże ideologiczne, ale są również zorientowane na zysk. Wypełniając swoje zadania, mogą liczyć na lukratywne kontrakty. Relacje na linii patron-agent są jednak obwarowane wieloma warunkami. Agent ma ograniczone możliwości „uchylania się” od decyzji patrona i samodzielnego działania. Narzędzia, jakie wykorzystują władze Rosji, aby utrzymać lojalność PFW, to: zachęty finansowe, szkolenia, wyróżnienia medalami, ale też cały zestaw kar za niesubordynację, wliczając w to śmierć żołnierzy. Stąd wniosek, iż rosyjskie PFW bardziej niż samodzielny podmiot stanowią, jak twierdzi Pavel Felgenhauer, narzędzie do realizacji tajnej rosyjskiej polityki w strategicznych obszarach.

BIBLIOGRAFIA:

- Ageev, A. (2015). Silovaya ekonomika i smena mirovogo gegemona. *Strategicheskie priority*, 2(6), 27–48.
- Bukkvoll, T., Østensen, A.G. (2018). *Russian Use of Private Military and Security Companies: The Implications for European and Norwegian Security*. Pobrane z: <http://hdl.handle.net/11250/2564170>.
- Convention for the elimination of mercenarism in Africa. (1977). Pobrane z: <https://www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument>.
- Dyner, A.M. (2018). *The Role of Private Military Contractors in Russian Foreign Policy*. Pobrane z: https://pism.pl/publications/The_Role_of_Private_Military_Contractors_in_Russian_Foreign_Policy.
- Felgenhauer, P. (2017). Private Military Companies Forming Vanguard of Russian Foreign Operations. *Eurasia Daily Monitor*, 4(36). Pobrane z: <https://jamestown.org/program/private-military-companies-forming-vanguard-russian-foreign-operations/>.
- Giles, K., Akimenko, V. (2019). *Use and Utility of Russia's Private Military Companies*. Pobrane z: https://www.researchgate.net/publication/350557003_Use_and_Utility_of_Russia%27s_Private_Military_Companies.

- Katz, B., Jones, S.G. Doxsee, C., Harrington, N. (2020). *The Expansion of Russian Private Military Companies*. Pobrane z: <https://russianpmcs.csis.org/>.
- Klein, M. (2019). Private military companies – a growing instrument in Russia's foreign and security policy toolbox. *Hybrid CoE Strategic Analysis*, 17. Pobrane z: <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2020/07/Strategic-Analysis-17-2019.pdf>.
- Kuczyński, G. (2018). *Niewidzialna armia Putina*. Pobrane z: <https://warsawinstitute.org/pl/niewidzialna-armia-putina/>.
- Kremlin Blocks the Bill Legalizing Russian Private Military Companies*, (2018). Pobrane z: <https://uawire.org/russia-will-not-legalize-mercenaries>.
- Marten, K. (2019). Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group. *Post-Soviet Affairs*, 35(3), 181–204. DOI: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2019.1591142>.
- Marten, K. (2020). *The GRU, Yevgeny Prigozhin, and Russia's Wagner Group: Malign Russian Actors and Possible U.S. Responses*. Pobrane z: <https://docs.house.gov/meetings/FA/FA14/20200707/110854/HHRG-116-FA14-Wstate-MartenK-20200707.pdf>.
- McFate, S. (2014). *The Modern Mercenary*. New York: Oxford University Press.
- Minchenko, E. (2013). *Vladimir Putin's Big Government and the "Politburo 2.0"*. Pobrane z: https://minchenko.ru/netcat_files/File/Big%20Government%20and%20the%20Politburo%20_0.pdf.
- Olszanecka, N. (2018). Armia jako grupa interesu. Problem stosunków cywilno-wojskowych. *Athenaeum Polskie Studia Politologiczne*, 57, 170–181. DOI: <https://doi.org/10.15804/athena.2018.57.10>.
- Nigerian navy detains Russian crew over arms*. (2021). Pobrane z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-20047851>.
- Pokrzywińska, M. (2019). „Zielone ludziki” w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej w drugiej dekadzie XXI wieku. *Acta Politica Polonica*, 2, 45–53. DOI: <https://doi.org/10.18276/ap.2019.48>.
- Rondeaux, C. (2019). *Decoding the Wagner Group: Analyzing the Role of Private Military Security Contractors in Russian Proxy Warfare*. Pobrane z: <https://www.newamerica.org/international-security/reports/decoding-wagner-group-analyzing-role-private-military-security-contractors-russian-proxy-warfare/>.
- Singer, P.W. (2003). *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Stronski, P. (2020). *Implausible Deniability: Russia's Private Military Companies*. Pobrane z: <https://carnegieendowment.org/2020/06/02/implausible-deniability-russia-s-private-military-companies-pub-81954>.
- Sukhankin, S. (2020). *Russian PMCs and Irregulars: Past Battles and New Endeavors*. Pobrane z: <https://jamestown.org/program/russian-pmcs-and-irregulars-past-battles-and-new-endeavors/>.
- Sukhankin, S., Hurska, A. (2020). *Russia's Private Military Contractors: Cause for Worry? - Cause for Worry*. Pobrane z: https://uwaterloo.ca/defence-security-foresight-group/sites/ca.defence-security-foresight-group/files/uploads/files/dsfg_sukhankin_hurska_workingpaper_0.pdf.

- Wojciechowski, A. (2014). *Prywatne firmy wojskowe a międzynarodowa ochrona praw człowieka – stan obecny i perspektywy*. Pobrane z: https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2014/06/Prywatne-firmy-wojskowe-a-mie%CC%A8dzynarodowa-ochrona-praw-cz%C5%82owieka-stan-obecny-i-perspektywy_Adam-Wojciechowski.pdf.
- The Montreux Document. On pertinent international legal obligations and good practices for States related to operations of private military and security companies during armed conflict. (2008). Pobrane z: https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/20192511-montreux-document_EN.pdf.